

ภัยพิบัติกับการจัดการของเกษตรกรไทย

Disaster and management of Thai farmers

นภสร สร้อยยอดทอง,วันวิสา แชมช้อย และ โชติ บดีรัฐ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Naphason Saiyodtong, Vanvisa Chamchoy and Chot Bodeerat

Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail : naphason.soi@gmail.com

บทคัดย่อ

น้ำเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่าต่อการดำเนินชีวิตของเกษตรกรไทย ขณะเดียวกันปัญหาที่เกิดจากทรัพยากรน้ำก็มีไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน การจัดการน้ำอย่างมีระบบจะช่วยแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ได้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวเพื่อให้เกิดการจัดการอย่างยั่งยืน บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการของเกษตรกรไทยในการปรับเปลี่ยนวิธีการทำการเกษตรเพื่อเป็นแนวทางป้องกันภัยพิบัติที่เกิดขึ้น พบว่าหน่วยงานภาครัฐ ได้มีการวางแผนเพื่อจัดการกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นตามหลัก 2P2R คือ การป้องกัน การเตรียมความพร้อม การเผชิญเหตุ และการฟื้นฟูเยียวยา เพื่อเป็นการวางแผนในการแก้ไขปัญหาให้เกษตรกร นอกจากนี้เกษตรกรได้ปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินการเกษตรบนพื้นฐานของความพอเพียงตามทฤษฎีโดยเกษตรกรบางรายได้ปรับวิธีการทำเกษตรใหม่เป็นรูปแบบ โคก หนอง นา โมเดล และ ปลูกไม้ 3 อย่าง และประโยชน์ 4 อย่าง ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางเพื่อในการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า เป็นการวางแผนการทำงานเกษตรแบบการจัดการ เพื่อเป็นการป้องกันและเตรียมพร้อม หากประสบปัญหาภัยพิบัติอีก เช่น ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาน้ำแห้งแล้ง ปัญหาโรคและแมลงรบกวน เป็นต้น

คำสำคัญ: ภัยพิบัติ; การจัดการ; เกษตรกรไทย

Abstracts

Water is a valuable resource for the life of Thai farmers. At the same time, the problems arising from water resources are no less common. Systematic water management solves problems. Crises can be both short-term and long-term to achieve sustainable management. This academic article aims to study the management of Thai agriculture to modify agricultural methods as a guideline for disaster prevention that arise. It is planned to deal with disasters that arise in accordance with 2P2R principles: prevention, preparedness, response and remediation. In order to plan for solving the problems for farmers, In addition, Agriculture has modified the agricultural method based on the theoretical sufficiency, with some farmers adapting new farming methods to Khok Nong Na model and planting trees 3. 4 things and benefits to serve as a guideline for the management of valuable resources It is a

* วันที่รับบทความ: 1 กรกฎาคม 2563; วันที่แก้ไขบทความ 14 สิงหาคม 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 20 สิงหาคม 2563

Received: July 1, 2020; Revised: August 14, 2020; Accepted: August 20, 2020

management agricultural plan. To prevent and prepare If there is another disaster such as flood, drought Disease and insect infestation problems, etc.

Keywords: Disaster; Management; Thai farmers

บทนำ

น้ำเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญมาก น้ำเป็นแหล่งกำเนิดชีวิตทั้งสัตว์และพืชน้ำยังมีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตทั้งในด้านการบริโภคและอุปโภค กล่าวคือ การกิน การใช้ ทั้งในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม ตลอดจนสิ่งมีชีวิตทั้งหลายบนโลกนี้อีกทั้งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศ ขณะเดียวกันปัญหาที่เกิดจากทรัพยากรน้ำก็มีไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันหากปริมาณน้ำน้อยลงก็จะก่อให้เกิดความแห้งแล้ง เกิดความเสียหายหรือหากปริมาณน้ำมากเกินไปก็ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมสร้างความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สิน (กรมทรัพยากรน้ำ, 2562 : 1)

ปัญหาภัยพิบัติเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปีและนับวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะปัญหาอุทกภัยและปัญหาภัยแล้ง ซึ่งส่งผลกระทบเป็นบริเวณกว้างในหลายพื้นที่ของประเทศ สร้างความเสียหายต่อพื้นที่การเกษตร ทำให้เกษตรกรได้รับความเดือดร้อนเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีปัญหาคัดรุพพืชระบาดทำให้ผลผลิตการเกษตรได้รับความเสียหาย ปัญหาเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อการเพาะปลูกพืชของเกษตรกรโดยตรง โดยเฉพาะรายได้ของเกษตรกร

การจัดการจึงเป็นการดำเนินการเพื่อบูรณาการเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากทรัพยากรน้ำ ปัญหาอันเกิดจากศัตรูพืช และปัญหาจากทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ อย่างเป็นรูปธรรมทั้งในระยะสั้นและระยะยาวให้ปัญหาบรรเทาลงหรือกำจัดจนหมดสิ้นไปเพื่อให้เกิดการจัดการอย่างยั่งยืนและทั่วถึง

ภัยพิบัติ

ภัยพิบัติเป็นสถานการณ์ที่ขยายเป็นวงกว้างที่เกินความสามารถของมนุษย์ที่จะเข้าไปป้องกันภัยพิบัติเหล่านั้นได้ และไม่มีระบบใดสามารถป้องกันไม่ให้ภัยพิบัตินั้นเกิดขึ้นได้ อีกทั้งภัยพิบัตียังเป็นเหตุการณ์รุนแรงที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์แบบทันทีทันใดหรือแบบค่อยๆ เกิดขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อนชีวิตและทรัพย์สินของคนในสังคมจนทำให้ คนในสังคมท้องถิ่นที่ประสบภัยไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้

ปัญหาภัยพิบัตินั้นในประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงมากขึ้น อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทรัพยากรและระบบนิเวศน์เสื่อมโทรม ซึ่งสถานการณ์ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นทั้งการเกิดอุทกภัย ดินถล่ม ภัยแล้ง รวมถึงปัญหาการเกิดโรคและแมลงศัตรูพืชระบาด ได้ส่งผลกระทบในวงกว้างทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สร้างความเดือดร้อนต่อประชาชน และสร้างความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจโดยตรง เพราะพื้นที่การเกษตรและผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหายจาก

ภัยพิบัติต่างๆ เป็นประจำทุกปีทำให้เกษตรกรสูญเสียรายได้และขาดความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2557 : ออนไลน์)

ทั้งนี้ปัญหาภัยพิบัติเป็นสภาวะการกระทบกระเทือนที่ผู้คนและชุมชนได้รับอย่างรุนแรงเป็นสาเหตุให้เกิดการสูญเสียชีวิต ทรัพย์สิน เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่เกินกำลังความสามารถของชุมชนและสังคมที่ได้รับผลกระทบจะจัดการได้โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ของตนเอง อีกทั้งเป็นต้นตอของผลกระทบซึ่งก่อให้เกิดความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์ หรือเกิดความเสียหายทางระบบเศรษฐกิจ มีผลกระทบต่อสังคม และอื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภท (ชูวงศ์ อุบลีและคณะ, 2555 : 25) คือ

1. ภัยทางธรรมชาติ ได้แก่ น้ำท่วม แผ่นดินไหว ดินถล่ม อาการถล่ม เป็นต้น
2. ภัยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ เช่น อัคคีภัย ภัยจากการจราจรและคมนาคมขนส่ง ภัยจากการก่อการร้าย
3. ภัยจากเทคโนโลยีต่างๆ เช่น ภัยจากการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ ปัญหาระบบสื่อสาร

กล่าวได้ว่า ภัยพิบัติเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินแก่ประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมโดยส่วนรวม ซึ่งภัยพิบัติที่เกิดขึ้นอาจมีสาเหตุมาจากทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรืออาจเกิดจากสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยเจตนาและไม่ได้เจตนา ทั้งนี้ภัยพิบัติที่เป็นสาเหตุซึ่งส่งผลกระทบร้ายแรงต่อเกษตรกรของไทยซึ่งเกิดจากปัญหาหลักๆ คือ ปัญหาการเกิดอุทกภัยปัญหาภัยแล้ง และปัญหาการเกิดโรคและแมลงศัตรูพืชระบาด ปัญหาทั้ง 3 ด้านนี้ สามารถอธิบายได้ว่า

ปัญหาการเกิดอุทกภัยเป็นปัญหาหลักที่ทำให้พืชผลทางการเกษตรเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง มีสาเหตุมาจากที่เกิดจากน้ำท่วมหรือน้ำท่วมฉับพลัน หรืออันตรายเกิดจากสภาวะน้ำไหลเอ่อล้นฝั่งแม่น้ำ ลำธาร หรือทางน้ำ โดยปกติปัญหาอุทกภัยเกิดจากฝนตกหนักอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานทำให้เกิดการสะสมของน้ำบนพื้นที่ซึ่งระบายออกไม่ทันทำให้ พื้นที่นั้นมีน้ำท่วม ซึ่งเป็นภัยร้ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติและเป็นเรื่องที่ไม่สามารถควบคุมได้

ปัญหาภัยแล้ง เป็นปัญหาที่เกิดจากการขาดแคลนน้ำในพื้นที่เป็นเวลานาน จนก่อให้เกิดความแห้งแล้งและส่งผลกระทบต่อชุมชน ส่วนใหญ่เกิดจากฝนแล้ง ฝนทิ้งช่วงระยะเวลานาน ซึ่งฝนแล้งเป็นภาวะปริมาณฝนตกน้อยกว่าปกติหรือฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล

ปัญหาการเกิดโรคและแมลงศัตรูพืชระบาด เป็นปัญหาที่เกิดจากการทำลายและการรบกวนของศัตรูพืชเกิดจาก 2 สาเหตุหลัก คือ 1) ปัญหาจากโรคพืชต่างๆ เช่นเกิดจากสิ่งมีชีวิต เช่น เกิดจากเชื้อไวรัส เชื้อไมโคพลาสมา เชื้อแบคทีเรีย เชื้อรา เป็นต้นเกิดจากสิ่งไม่มีชีวิต เช่น การขาดธาตุอาหาร ธาตุอาหารเป็นพิษ ดินเป็นกรด ดินเค็มจัด ดินเป็นด่าง หรือพืชจากสารเคมีบางชนิด เป็นต้น 2) ปัญหาเกิดจากแมลงหรือสัตว์รบกวน เช่นแมลงจำพวกกัดกินใบ แมลงจำพวกดูดกินน้ำเลี้ยง แมลงจำพวกหนอนชอนใบ แมลงจำพวกหนอนเจาะลำแมลงจำพวกกัดกินราก นก หนู ปู หอยทาก เป็นต้น

การจัดการ

“การจัดการ”(Management) เป็นการปฏิบัติการเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ขององค์กรเพื่อจัดการเป็นสิ่งที่จำเป็นที่ต้องนำมาสู่กระบวนการของการบริหารงานในแต่ละองค์การเพื่อให้บรรลุตามเป้าประสงค์ที่วางไว้จะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ คือคน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ

การจัดการนั้นเป็นภารกิจหรือบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารหรือเป็นสิ่งที่ต้องยึดถือ หรือเป็นจุดยืนสำหรับปฏิบัติกิจกรรมต่างๆเป็นลำดับขั้นตอนในการจัดการหรือหมายถึงขอบข่ายของงานต่างๆที่อยู่ในหน้าที่ความรับผิดชอบของนักบริหาร ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ (วันชัย มีชาติ, 2557 : 54) ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) หมายถึงการกำหนดภาพในอนาคตที่องค์การต้องการบรรลุและวิธีการในการดำเนินการได้ประสบผล การวางแผนจะต้องมีลักษณะเป็นเอกภาพ มีความต่อเนื่อง
2. การจัดรูปงานหรือการจัดองค์การ (Organization) หมายถึงองค์ประกอบในการจัดองค์การเป็น การพิจารณาแบ่งงานภายในหน่วยงานว่าใครควรทำอะไร ทำหน้าที่ใด งานในองค์การจึงจะบรรลุผล
3. การสั่งการ (Command) หมายถึงการกำหนดมอบหมายงานให้ผู้ปฏิบัติงานดำเนินงานตามที่ต้องการได้ ผู้ที่สั่งการจะต้องมีความรู้ในเรื่องของความสามารถจัดการหรือจัดผู้ที่มีความสามารถออกไปจากหน่วยงานได้
4. การประสานงาน (Co-ordination) หมายถึงการสร้าง ความกลมกลืนในการปฏิบัติงานของ องค์การให้ทุกภาคส่วนในองค์การทำงานเชื่อมโยงกันเพื่อให้เกิดเป้าหมายตามที่ต้องการ
5. การควบคุม (Control) หมายถึงการตรวจสอบการดำเนินการขององค์การให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้

การจัดการเป็นศิลปะในการใช้ทรัพยากรมนุษย์ใช้วัสดุอุปกรณ์และใช้เงินทุนในการดำเนินงานต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จโดยอาศัยตนเองและผู้อื่นในการดำเนินงานต่างๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ต้องมีหลักการ คือ หลักการบริหารตนบริหารคนและบริหารงานมีกระบวนการเป็นขั้นตอนคือ การวางแผน การจัดรูปงานหรือการจัดองค์การ การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานตามที่ตั้งไว้โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

การจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร

การจัดการทรัพยากรน้ำ หรือ การบริหารจัดการน้ำ ต่างก็เป็นกิจกรรมเพื่อการจัดการการจัดหาการใช้ประโยชน์การบำรุงรักษาการพัฒนาการป้องกันแก้ไขปัญหการอนุรักษ์การฟื้นฟูและการดำเนินการด้านอื่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำเพื่อให้มีเอกภาพและบูรณาการสอดคล้องและสัมพันธ์กัน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนการบริหารจัดการน้ำเป็นการบูรณาการเพื่อให้คนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ยอมรับและ

สามารถดำเนินการอย่างได้ผล และมีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมายควรพิจารณาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องใน 3 ส่วน (ประสิทธิ์ ประครองศรี, 2551 : 32) คือ

1. การส่งเสริมให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรของตนเอง
2. การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้สอดคล้องสนับสนุนและไม่ขัดกันกับทรัพยากรอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ดินแร่ธาตุและทรัพยากรมนุษย์และ
3. ต้องบริหารจัดการโดยมีการพัฒนาอนุรักษ์ฟื้นฟูและใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมโดยมีการบำรุงดูแลรักษาอย่างสม่ำเสมอเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่อง

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องมีกิจกรรมที่สำคัญอย่างน้อย 3 กิจกรรม (ประสิทธิ์ ประครองศรี, 2551 : 54-55) คือ

1. การวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจะต้องศึกษาความต้องการใช้น้ำของภาคส่วนต่างๆทั้งด้านการเกษตรกรรมการอุปโภคบริโภคการท่องเที่ยวการอุตสาหกรรมการรักษาคุณภาพน้ำและสภาพแหล่งน้ำและอื่นๆศึกษาถึงศักยภาพของแหล่งน้ำในกลุ่มน้ำศึกษาทางเลือกในการพัฒนาเพื่อลดความขัดแย้งของการใช้ทรัพยากรในกลุ่มน้ำจัดลำดับความสำคัญของการพัฒนาและการบริหารจัดการในพื้นที่กลุ่มน้ำจัดทำแผนรวมการบริหารจัดการและแผนปฏิบัติการกำหนดแนวทางการนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามแผนเพื่อให้มีข้อมูลที่จะสามารถนำมาซึ่งแผนและงานโครงการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเป็นระยะๆ

2. การเพิ่มขีดความสามารถของผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนแบบบูรณาการโดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีความรู้ความสามารถมีทักษะและเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาวางแผนการดำเนินการตามแผนการประเมินผลและการปรับปรุงแนวทางและวิธีปฏิบัติรวมทั้งองค์กรท้องถิ่นและประชาชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนได้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นจนสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาและพัฒนาด้วยตนเองทั้งหมดในอนาคต

3. การจัดทำระบบเครือข่ายข้อมูลข่าวสารเนื่องจากในการจัดทำแผนที่มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลจะต้องมีการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารที่สามารถเชื่อมโยงและเอื้อประโยชน์ถึงกันได้ทั้งระบบและบรรจุข้อมูลที่ทันสมัยเป็นปัจจุบันและครบถ้วนให้มากที่สุดทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่ร่วมบริหารจัดการกลุ่มน้ำระดับต่างๆได้รับรู้ข่าวสารที่มีข้อมูลอย่างเพียงพอและได้ใช้ข้อมูลพื้นฐานที่ถูกต้องร่วมกันในการวางแผนระบบเครือข่ายข้อมูลซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนการดำเนินงานและการประเมินผลการดำเนินการตามแผนปฏิบัติงานของคณะทำงานต่างๆด้วย

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นการพัฒนาและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในอนาคตต้องดำเนินการแบบบูรณาการ โดยคำนึงถึงคุณภาพชีวิตส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักและให้มีการมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางอย่างเป็นองค์รวมโดยคำนึงถึงการบูรณาการร่วมกันใน 3 ลักษณะ

คือ การบูรณาการทรัพยากรการบูรณาการองค์กรหน่วยงานและบทบาทหน้าที่และการบูรณาการด้านปัญหา แผนงานโครงการและวิชาการโดยยึดหลักการดำเนินการที่สอดคล้องกันใน 5 ประการ คือ

1. การบูรณาการทรัพยากรน้ำและทรัพยากรอื่นๆได้แก่ทรัพยากรป่าไม้ทรัพยากรน้ำทรัพยากรดิน และทรัพยากรมนุษย์

2. การบูรณาการทรัพยากรการบริหารจัดการเป็นการบูรณาการทรัพยากรทางด้านบุคลากร นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญเครื่องมือวัสดุอุปกรณ์ข้อมูลข่าวสารความรู้ทักษะประสบการณ์ภูมิปัญญาวิชาการ เทคโนโลยีและงบประมาณดำเนินการและปัจจัยอื่นๆที่มีอยู่และจำเป็นต้องใช้

3. การบูรณาการองค์กรและหน่วยงานคือการนำองค์กรและหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการ พัฒนาและบริหารจัดการน้ำมาทำงานร่วมกันเพื่อให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ซึ่งเห็นได้ว่าการบูรณาการในส่วนนี้ ต้องอาศัยแนวทางการมีส่วนร่วมในทุกระดับตั้งแต่หน่วยงานราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กร หรือกลุ่มประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อพิจารณาแนวทางในการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ร่วมกัน

4. การบูรณาการด้านปัญหาแผนงานโครงการและปัจจัยทางวิชาการการบูรณาการด้านวิชาการคือ การนำเอาวิชาการในด้านต่างๆเทคโนโลยีที่เหมาะสมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการเก็บรวบรวม ข้อมูลวิเคราะห์ปัญหาและความจำเป็นค้นหาสาเหตุและเพื่อหาแนวทางรูปแบบและวิธีการเพื่อนำไปใช้ในการ พัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเป็นธรรมและมีความยั่งยืนในการใช้มากที่สุด โดยพิจารณาใน 6 ส่วนคือ 1) เทคโนโลยีที่เหมาะสม 2) ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) ระบบฐานข้อมูล 4) การวิจัยและ พัฒนา 5) การติดตามประเมินผล 6) การถ่ายทอดและเพิ่มขีดความสามารถ

5. การบูรณาการขั้นตอนในกระบวนการบริหารจัดการกลุ่มน้ำโดยการบริหารจัดการกลุ่มน้ำที่มี ประสิทธิภาพและประสิทธิผลมีหลักการสำคัญคือ 1) การจัดการแบบผสมผสานการดำเนินงานทุกกิจกรรมและ ทุกหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้อง 2) การมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกระดับของการบริหารจัดการ 3) การกระจายอำนาจการบริหารจัดการไปสู่ระดับกลุ่มน้ำและระดับท้องถิ่นโดยเฉพาะองค์การบริหารส่วน ท้องถิ่น เช่น อบจ. เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล 4) การจัดองค์กรแบบใหม่ประกอบด้วย คณะกรรมการทรัพยากรน้ำระดับชาติระดับกลุ่มน้ำหลักระดับกลุ่มน้ำย่อย/อำเภอคณะทำงานระดับตำบลและ ผู้แทนหมู่บ้าน 5) กลุ่มน้ำขนาดเล็ก/ย่อยมีการบริหารจัดการโดยองค์กรพื้นฐานในท้องถิ่นกลุ่มผู้ใช้น้ำบ้าน/ โรงเรียน/วัดเครือข่ายประชาคมระบบเหมืองฝายชุมชนและท้องถิ่นและ 6) กลุ่มน้ำขนาดใหญ่มีการบริหาร จัดการโดยคณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่มน้ำระดับต่างๆสภากลุ่มน้ำสมาชิกสมาคมและราชการ

การจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรของไทยเป็นการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ จำเป็นต้องมีการส่งเสริมให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการบริหารจัดการทรัพยากร การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำต้องสอดคล้องสนับสนุนและไม่ขัดกันกับทรัพยากรอื่นๆที่เกี่ยวข้องและต้องบริหาร จัดการโดยมีการพัฒนาอนุรักษ์ฟื้นฟูและใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมคำนึงถึงประสิทธิภาพในการจัดการมีความ

โปร่งใสเป็นธรรมมีความยั่งยืนถาวรอย่างมีเอกภาพแบบบูรณาการและสอดคล้องกับแผนพัฒนาผู้นำโดยทำการบูรณาการทรัพยากรน้ำและทรัพยากรอื่นๆได้แก่ป่าไม้ดินและมนุษย์บูรณาการทรัพยากรการบริหารจัดการบูรณาการองค์กรและหน่วยงานบูรณาการด้านปัญหาแผนงาน/โครงการและปัจจัยทางวิชาการและบูรณาการขั้นตอนในกระบวนการบริหารจัดการกลุ่มน้ำ

ภัยพิบัติกับการจัดการของเกษตรกรไทย

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำแผนเตรียมรับสถานการณ์ภัยพิบัติด้านการเกษตร ภายใต้กรอบแนวคิด 2P2R ซึ่งเป็นแนวนโยบายของรัฐบาลที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการสาธารณภัยของประเทศ โดยเฉพาะการบริหารจัดการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัยของรัฐบาลในช่วงที่ผ่านมา การนำหลักการ 2P2R มาใช้อย่างเป็นรูปธรรม โดยการบูรณาการการทำงานทุกส่วนงานเพื่อให้เกิดการตัดสินใจอย่างรวดเร็วเป็นระบบตั้งแต่ท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ แบ่งออกเป็น 4 หลักการ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2557 : ออนไลน์) ดังนี้

1. การป้องกัน (Prevention) หมายถึง มาตรการและกิจกรรมต่างๆ ที่กำหนดขึ้นล่วงหน้าทั้งด้านโครงสร้าง และมีใช้ด้านโครงสร้าง เพื่อควบคุมป้องกันมิให้เกิดเหตุหรือลดโอกาสที่อาจก่อให้เกิดสาธารณภัยและลดผลกระทบในทางลบจากสาธารณภัย
2. การเตรียมความพร้อม (Preparedness) หมายถึง มาตรการและกิจกรรมที่ดำเนินการล่วงหน้าก่อนเกิดสาธารณภัย เพื่อเตรียมพร้อมการจัดการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ให้สามารถรับมือกับผลกระทบจากสาธารณภัยได้อย่างทันการณ์ และมีประสิทธิภาพ
3. การเผชิญเหตุ (Response) หมายถึง การปฏิบัติการอย่างทันทีทันใดของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เมื่อมีภัยพิบัติใดๆ เกิดขึ้น เพื่อให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นเกี่ยวกับชีวิต ทรัพย์สิน สุขภาพ และความปลอดภัย ต่อผู้เดือดร้อนอย่างทั่วถึงและรวดเร็ว
4. การฟื้นฟูเยียวยา (Recovery) หมายถึง การฟื้นฟูสภาพเพื่อทำให้สิ่งที่ถูกทำลายหรือได้รับความเสียหายจากสาธารณภัยได้รับความช่วยเหลือ แก้ไขให้คือสู่สภาพเดิมหรือดีกว่าเดิม รวมทั้งให้ผู้ประสบภัยสามารถดำรงชีวิตตามปกติได้โดยเร็ว

ในขณะเดียวกันภาครัฐยังมีมาตรการต่างๆ ออกมาช่วยเกษตรกรเพื่อการจัดการของเกษตรกรไทยทั้งที่ประสบภัยพิบัติและไม่ประสบภัยพิบัติ เช่น โครงการพัฒนาระบบกระจายน้ำบาดาลเพื่อการเกษตรโครงการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ประสบภัยแล้ง โครงการการให้ความช่วยเหลือฟื้นฟูเกษตรกรผู้ประสบอุทกภัยหลังน้ำลด เป็นต้น อีกทั้งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ยังขับเคลื่อนนโยบายที่สำคัญเพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรได้พัฒนาการทำเกษตร พัฒนาผลผลิตทางการเกษตรให้มีคุณภาพ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2561 : ออนไลน์) ดังนี้ 1) ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ 2) ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร 3) พัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer 4) บริหารจัดการพื้นที่เกษตรตามแผนที่การเกษตรเชิงรุก 5) พัฒนา

คุณภาพสินค้าเกษตรสู่มาตรฐาน (GAP) 6) เกษตรอินทรีย์ 7) ตลาดสินค้าเกษตร 8) การส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ 9) แผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร 10) การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 11) การส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าสินค้าและการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตรทดแทนแรงงาน 12) การพัฒนาสถาบันเกษตรกรรูปแบบประชารัฐ 13) ธนาคารสินค้าเกษตร 14) การช่วยเหลือด้านหนี้สินสมาชิกสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร 15) การจัดระเบียบประมงให้เป็นไปตามมาตรฐาน

ในปัจจุบันเกษตรกรได้ปรับเปลี่ยนการทำการเกษตรเพื่อเป็นการลดผลกระทบ หรือเป็นการป้องกันจากการเกิดภัยพิบัติต่างๆ นั้นเกษตรกรเองได้นำหลักการต่างๆ มาใช้โดยการดำเนินงานนั้นอาศัยหลักการ 2P มาใช้ คือ การป้องกัน (Prevention) และการเตรียมความพร้อม (Preparedness) คือทั้งนี้เป็นการบูรณาการทั้ง 2 หลักการไปพร้อมกันในระบบเดียว ทั้งการป้องกันและเตรียมพร้อม เกษตรกรได้ปรับเปลี่ยนวิธีการทางการทำการเกษตรแบบเดิม โดยมีการวางแผนปรับเปลี่ยนการทำการเกษตรลดลงเพื่อให้สอดคล้องกับปัจจัยต่างๆ ที่มีอยู่ เป็นการทำการเกษตรเพื่อเน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ หรือสอดคล้องกับปัจจัยการผลิตที่มีอยู่โดยเฉพาะทรัพยากรน้ำ โดยมีการปรับรูปแบบใหม่ คือ การขุดสระเพื่อกักเก็บน้ำในฤดูฝนเพื่อเอาไว้ใช้ในฤดูแล้ง และยังทำแนวคันดินเพื่อลดปัญหาและน้ำท่วมอีกทั้งปรับการทำการเกษตรเป็นแบบ โคก หนอง นา หรือ เกษตรแบบทฤษฎีใหม่ เป็นต้น นอกจากนี้แล้วเกษตรกรบางรายได้ปรับเปลี่ยนการทำการเกษตรเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน โดยที่เกษตรกรจะมุ่งถึงการใช้การผลิต เพื่อสร้างความพอเพียงให้ครอบครัวเกษตรกรเอง และเป็นฐานในการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยไม่จำกัดว่าจะใช้การผลิตรูปแบบใด ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมทางสังคมเศรษฐกิจของแต่ละชุมชน ดังนี้

1. เกษตรแบบยังชีพ (subsistence agriculture) เป็นการทำการเกษตรที่มีได้มุ่งหวังผลิตเพื่อการจำหน่ายแต่มุ่งหวังผลผลิตเพื่อเป็นแหล่งอาหารใช้ในครอบครัว อาจมีการแลกเปลี่ยนผลผลิตกันบ้าง โดยเป็นการผลิตโดยใช้พันธุ์ที่มีอยู่ ใช้ปัจจัยที่หาได้ในท้องถิ่นเป็นหลัก

2. เกษตรผสมผสานแบบประณีตเป็นการใช้พื้นที่ทางการเกษตรที่มีอยู่เดิมมาเพิ่มกิจกรรมให้มากกว่าเดิมตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไป อาจเป็นการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ เป็นการลดความเสี่ยงที่เกิดจากราคาผลผลิตตกต่ำหากปลูกพืชเพียงอย่างเดียว ซึ่งกิจกรรมในพื้นที่จะต้องผสมผสานเกื้อกูลกัน เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่เดียวกัน

3. วนเกษตร (agro-forestry) เป็นการทำการเกษตรโดยคำนึงถึงระบบนิเวศของป่าเป็นสำคัญ ให้เกิดความเกื้อกูลกันโดยไม่ทำลายความเป็นป่า หรือสร้างพื้นที่ให้ใกล้เคียงกับความเป็นป่า มีความหลากหลายทางชีวภาพดังเช่นระบบนิเวศของป่า มีรูปแบบตามองค์ประกอบกิจกรรมหลักเช่น ระบบป่าไม้-ปลูกพืชเกษตร ป่าไม้-การทำปศุสัตว์ เกษตร-ป่าไม้-ปศุสัตว์ และป่าไม้-ประมง

4. เกษตรปลอดสารพิษเป็นการทำการเกษตรที่ตระหนักถึงสุขภาพอนามัยของตนเองและผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น โดยผลิตภัณฑ์จะปลอดภัยจากสารพิษ เป็นผลผลิตการเกษตรที่ไม่เก็บเกี่ยวก่อนที่สารเคมีที่เป็นพิษจะถูกชะล้างหรือเสื่อมสลายไป เป็นผลผลิตการเกษตรที่ไม่ใช้สารพิษหรือสารเคมีเลยหรือเป็นผลผลิต

การเกษตรที่ผ่านการตรวจสอบของกรมวิชาการเกษตร โดยเกษตรกรได้ควบคุมการใช้สารเคมี ที่เป็นพิษอย่าง รมัดระวัง มีความปลอดภัยในการนำไปบริโภค มีสารพิษตกค้างในปริมาณไม่เกินที่กำหนด

5. เกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวคิดในการทำการเกษตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง เหมาะกับพื้นที่ขนาดเล็กมี 3 ขั้นตอน

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 : พออยู่พอกินเป็นเรื่องของการจัดการพื้นที่การเกษตรออกเป็น 4 ส่วน ตามสูตร 30 : 30 : 30 : 10 ตัวอย่างพื้นที่ 15 ไร่ แบ่งเป็น

1) แหล่งน้ำร้อยละ 30 หรือ 3 ไร่ ขุดลึก 4 เมตร เพื่อกักเก็บน้ำในหน้าฝน ป้องกันน้ำไหลหลากท่วม ไร่นา และเพื่อใช้น้ำในหน้าแล้งหรือฝนทิ้งช่วง โดยคำนวณว่าพื้นที่เพาะปลูก 1 ไร่ ต้องมีน้ำ 1,000 ลูกบาศก์ เมตร

2) ทำนาร้อยละ 30 หรือ 5 ไร่ เพื่อปลูกไว้กินเองหรือเหลือขายเป็นรายได้

3) ปลูกไม้ผลยืนต้น พืชไร่ พืชผัก พืชสมุนไพร และไม้ดอกไม้ประดับ ร้อยละ 30 หรือ 5 ไร่ เพื่อเป็น แหล่งอาหาร ปลูกไม้ใช้สอย และเพิ่มรายได้

4) ที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ และกิจกรรมอื่นๆ ร้อยละ 10 หรือ 2 ไร่

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 : รวมพลังเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นการรวมกลุ่มให้เกิดพลังในการดำรงชีพ การผลิต การตลาด ทำให้เพิ่มอำนาจในการต่อรองราคาในการจำหน่ายผลผลิตได้เมื่อกลุ่มเข้มแข็งก็สามารถ สร้างสวัสดิการความเป็นอยู่ของสมาชิกและชุมชน

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 : รวมค้าขายสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชนเป็นการร่วมกับคนภายนอกค้าขาย ประสานประโยชน์ร่วมกัน

6. เกษตรธรรมชาติ (natural farming) เป็นการเกษตรอีกรูปแบบหนึ่งที่เน้นการผลิตโดยใช้ ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยไม่เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมเกษตรกรสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับ ธรรมชาติได้อย่างกลมกลืน

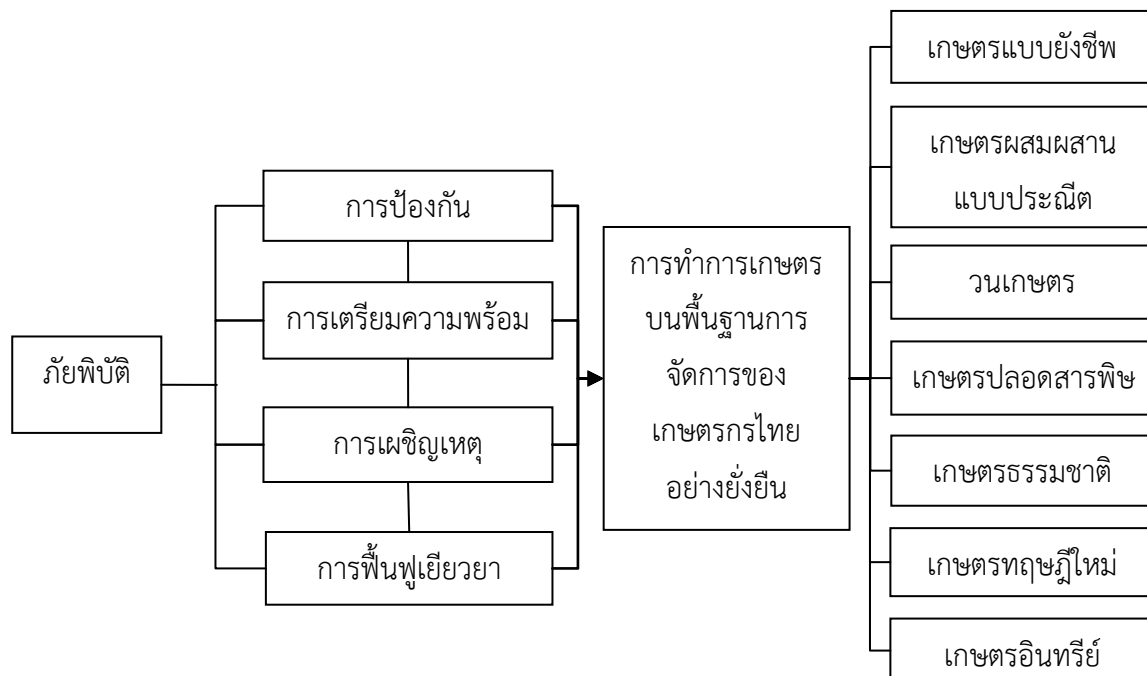
7. เกษตรอินทรีย์ (organic agriculture) ระบบเกษตรอินทรีย์ถือว่าความอุดมสมบูรณ์ของดินเป็น ปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในการผลิต พืชและสัตว์ป่านิตต่างๆทำหน้าที่ให้มีความหลากหลายทางนิเวศใน ระบบอินทรีย์ ตัวอย่างเช่น แมลงพาหะถ่ายเรณู ศัตรูธรรมชาติของศัตรูพืชและสัตว์ และจุลินทรีย์ในดิน เป็น ส่วนประกอบในระบบนิเวศเกษตร ดังนั้นการมีความหลากหลายทางชีวภาพสูงทำให้เกิดความเข้มแข็งของ ระบบการเกษตรและการทำการเกษตร ระบบอินทรีย์ยังลดการใช้ปัจจัยจากภายนอกโดยระงับการใช้ปุ๋ยเคมี สารฆ่าศัตรูพืชและสัตว์ และเคมีเกษตร ดังนั้นระบบอินทรีย์จึงถูกออกแบบในการจัดการธรรมชาติเพื่อตั้งใจให้ เพิ่มผลผลิตการเกษตรและการต้านทานโรค โดยมุ่งใช้การพึ่งพาศักยภาพตามธรรมชาติของพืช สัตว์ และสภาพ ภูมิศาสตร์ ให้เกิดผลทางคุณภาพที่ดีที่สุดทุกรูปแบบของการเกษตรและสิ่งแวดล้อม

จะเห็นได้ว่ารูปแบบการทำการเกษตรทั้ง 7 แบบ นั้นในปัจจุบันมีเกษตรกรได้หันมาทำการเกษตร ใหม่ ด้วยเพราะได้รับผลกระทบอันเกิดจากภัยพิบัติต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาการเกิดอุทกภัยปัญหาภัยแล้ง และ

ปัญหาการเกิดโรคและแมลงศัตรูพืชระบาดดังนั้นเกษตรกรจึงได้ปรับปรุงแบบการทำเกษตรใหม่ มีการวางแผนการปลูกพืชใหม่ ไม่ทำการเกษตรเชิงเดี่ยว แต่เป็นการเกษตรแบบผสมผสาน ทั้งนี้ก็เพื่อลดผลกระทบที่เกิดจากภัยพิบัติต่างๆ อีกทั้งยังเป็นการป้องกัน และเตรียมความพร้อมด้วย เช่น การทำการเกษตรของนายอำนาจ สงวนสิน บ้านวังประดู่ ตำบลวังพิกุล อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก (สัมภาษณ์นายอำนาจ สงวนสิน โดยรายการสามอาชีพ เพื่อมนุษยชาติ “กิจกรรม เอามื้อ เอาม่วน” วันที่ 21 ธ.ค. 2562) (อำนาจ สงวนสิน, 2562 : ออนไลน์) ได้ทำการเกษตรแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” ซึ่งเป็นการทำการเกษตรตามแบบโมเดลที่สถาบันเศรษฐกิจพอเพียงและมูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติได้นำพระราชดำรัสของในหลวงรัชกาลที่ 9 ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่มาใช้บริหารจัดการน้ำและพื้นที่ทำการเกษตร ซึ่งนายอำนาจ สงวนสิน ได้ปรับพื้นที่การทำนาตนเองบนพื้นที่ 15 ไร่ เป็นโคก หนอง นา โมเดล ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2559 โดยได้เริ่มขุดบ่อเอาดินมาถมเป็นคันบ่อหรือเป็นโคกให้สูงจากพื้นที่เดิมประมาณ 2 เมตร เพื่อใช้ในการกักเก็บน้ำไว้ทำนาและเลี้ยงปลา และขุดคลองไส้ไก่เพื่อเป็นทางใช้สำหรับเติมน้ำในบ่อใหญ่ มีการปลูกต้นไม้ยืนต้น เช่น ยางนา ประดู่ สัก มะพร้าว กล้วย เป็นต้น และได้แบ่งพื้นที่ไว้สำหรับปลูกบ้านและทำนา อีกด้วย อีกทั้งยังเป็นต้นแบบให้ประชาชนในพื้นที่ในการทดลองและเปรียบเทียบ เช่น พื้นที่นา 2 ไร่ ทำการปลูกข้าวกระดังงา โดยให้นายสมบัติ ซึ่งเป็นเพื่อนบ้าน มาหวานให้ ซึ่งจะให้เปรียบเทียบกับของที่ตนเองปลูกบนที่นา 1 ไร่ หวานข้าว 30 กิโลกรัม เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวโดยเทียบผลผลิตที่ได้แล้ว ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวจากที่นา 2 ไร่ได้ข้าว 1 ตัน ซึ่งใกล้เคียงกับที่นาของนายสมบัติ 1 ไร่ ที่ได้ผลผลิตประมาณ 50-60 ถัง ทั้งนี้เพื่อให้เป็นแบบอย่างของชุมชนเพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการทำเกษตรแบบเดิม ซึ่งในปัจจุบันเกษตรกรก็ได้เริ่มปรับเปลี่ยนการทำนาบางส่วนแล้ว เช่น จากเดิมเผาฟางข้าว ก็เลิกเผาฟางข้าว เป็นต้น

นอกจากนี้นายประสิทธิ์ เพ็งหั่วรอดตำบลวัดพริก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ได้เปลี่ยนพื้นที่นามาปลูกป่าไม้ ตามพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ปลูกไม้ 3 อย่าง และประโยชน์ 4 อย่างการปลูกพืชผสมผสานนั้นจะมีประโยชน์มากกว่าปลูกพืชเชิงเดี่ยว ซึ่งเป็นไปตามกระแสพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เมื่อปี พ.ศ. 2519 เรื่องปลูก 3 อย่าง ได้ประโยชน์ 4 อย่าง จึงปรับเปลี่ยนจาก นาข้าวพื้นที่ 11 ไร่ กลายเป็นสวนป่าแบบผสมผสาน มีความหลากหลายทางพันธุ์พืช โดยเริ่มจากการเพาะปลูกตามคันนาก่อนจะเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกให้มีปริมาณมากขึ้นโดยพื้นที่ของบ้านนายประสิทธิ์ ได้แบ่งพื้นที่เพาะปลูกเป็นหมวดหมู่ เพื่อให้เกิดความหลากหลาย ให้ต้นไม้พึ่งพากันและกัน โดยปลูกต้นไม้ 3 อย่าง ให้เป็นประโยชน์ต่อระบบนิเวศน์ สร้างความสมบูรณ์และก่อให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ป่าจนในปัจจุบันได้เป็นป่าไม้ครอบคลุม ซึ่งได้ปลูกไม้ตั้งแต่ พืชสมุนไพร พืชที่ใช้การประกอบอาหาร ไม้เศรษฐกิจ อีกทั้งมีไม้หายากและไม่ประจำถิ่น อีกด้วย

สรุป

จะเห็นได้ว่า ภัยพิบัติเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี เป็นปัญหาที่เกิดจากธรรมชาติและเกิดจากการกระทำของมนุษย์ แต่ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการทำเกษตรของเกษตรกรส่วนใหญ่ เกิดจากน้ำท่วม ภัยแล้ง หรือเกิดจากโรคและแมลงศัตรูพืชระบาดซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงานของเกษตรกร ขณะเดียวกันภาครัฐได้มีโครงการช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ มีโครงการช่วยเหลือเกษตรกร เพื่อบรรเทาความเดือดร้อน อีกทั้งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำแผนเตรียมรับสถานการณ์ภัยพิบัติด้านการเกษตร ภายใต้กรอบแนวคิด 2P2R โดยการบูรณาการการทำงานทุกส่วนงานเพื่อให้เกิดการตัดสินใจอย่างรวดเร็ว เป็นระบบ ตั้งแต่ท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ แบ่งออกเป็น 4 หลักการ คือ การป้องกัน (Prevention) การเตรียมความพร้อม (Preparedness) การเผชิญเหตุ (Response) และการฟื้นฟูเยียวยา (Recovery) เพื่อเป็นการวางแผนในการแก้ไขปัญหาให้เกษตรกร โดยมีการวางแผนปรับเปลี่ยนการทำเกษตรลดลงเพื่อให้สอดคล้องกับปัจจัยต่างๆ ที่มีอยู่ เป็นการทำการเกษตรเพื่อเน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ หรือสอดคล้องกับปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ โดยเฉพาะทรัพยากรน้ำ โดยที่เกษตรกรจะมุ่งถึงการใช้การผลิตเพื่อสร้างความพอเพียงให้ครอบครัวเกษตรกรเอง และเป็นฐานในการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ 1. เกษตรแบบยั่งยืน 2. เกษตรผสมผสานแบบประณีต 3. วนเกษตร 4. เกษตรปลอดสารพิษ 5. เกษตรทฤษฎีใหม่ 6. เกษตรธรรมชาติ และ 7. เกษตรอินทรีย์

ขณะเดียวกันพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในหลวงรัชกาลที่ 9 พระองค์ได้ทรงวางแนวทางการทำเกษตรกรไว้หลายวิธีการ ซึ่งพระองค์มีพระราชดำรัสเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ว่า “ให้ทำแบบคนจน” กล่าวคือ การทำแบบที่ชาวบ้านทำตามได้ แม้จะดูไม่หรูหราหรือไม่เข้าหลักวิชาการมากนัก แต่ก็ได้ผลและเป็นที่ยิ่งของประชาชนได้จริง ๆ โดยสร้างรูปแบบการใช้ชีวิตที่มีวินัย ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัด ไม่ใช้ทำลายทุกสิ่งทุกอย่างจนไม่เหลืออะไรไว้ให้กับแผ่นดิน ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการทำการเกษตรเป็นหลายรูปแบบ เช่น การทำเกษตรแบบทฤษฎีใหม่ การทำเกษตรแบบผสมผสาน เป็นต้น โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความพอเพียง

จะเห็นได้ว่าเกษตรกรบางรายได้ปรับเปลี่ยนวิธีการทำการเกษตรใหม่ เช่น การทำการเกษตรของนายอำนาจ สงวนสิน บ้านวังประดู่ ตำบลวังพิรุณ อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา แบบ โคก หนอง นา โมเดล หรือนายประสิทธิ์ เพ็งหิ้วตำบลวัดพิรุณ อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา ได้เปลี่ยนพื้นที่นาปลูกข้าวมาปลูกป่าไม้ แบบปลูกป่า 3 อย่าง และประโยชน์ 4 อย่าง เป็นต้น โดยไม่คำนึงถึงปริมาณของผลผลิต แต่คำนึงถึงคุณภาพของผลผลิตเป็นสำคัญ จึงได้ปรับเปลี่ยนวิธีทำการเกษตรใหม่เพื่อให้สอดคล้องในสถานการณ์ในปัจจุบัน อีกทั้งคำนึงถึงสุขภาพของตัวเองและผู้บริโภค ตามหลัก 3 ป คือ ปลอดภัย ปลอดภัย ปลอดภัย หากเกษตรกรปรับวิธีคิด มีการจัดการที่ดี ไม่ว่าภัยพิบัติจะเกิดขึ้นช่วงใดก็ตาม เกษตรกรก็จะไม่เกิดความเครียด เพราะมีการเตรียมการเพื่อป้องกันหรือลดผลกระทบไว้แล้ว

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพยากรน้ำ. (2562). ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2550. (แก้ไขเพิ่มเติม 2561). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2557). แผนเตรียมรับสถานการณ์ภัยพิบัติด้านการเกษตร. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2563. แหล่งที่มา : http://www.plan.doae.go.th/ndrc/work/plan_57.pdf
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2561). สรุปสาระสำคัญโครงการตามนโยบายสำคัญ (Agenda) 15 โครงการ. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2563. แหล่งที่มา : <https://www.opsmoac.go.th/satundwl-files-401291791018>
- ชูวงศ์ อุบลีและคณะ. (2555). การพัฒนาศักยภาพของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองจันทบุรีลำ 184 ไร่ การจัดการภัยพิบัติ. รายงานวิจัยชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- ประสิทธิ์ ประครองศรี. (2551). ศูนย์วิจัยและพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วันชัย มีชาติ. (2557). การบริหารองค์การ. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา.
- อำนาจ สงวนสิน. (2562). สามอาชีพ เพื่อมนุษยชาติ กิจกรรม เอามื้อ เอาม่วน. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2563. แหล่งที่มา : <https://www.facebook.com/watch/?v=2527256414048544>